

Õiguskantsler

Priit Siig
juhataja
Tallinna Laste Turvakeskus
info@lasteturva.ee

Teie nr

Meie 06.04.2016 nr 7-8/160365/1601436

Kontrollkäik Tallinna Laste Turvakeskuse Lilleküla ja Männi turvakodusse

Austatud juhataja

Õiguskantsleri nõunikud külastasid Tallinna Laste Turvakeskuse Lilleküla ja Männi turvakodusid.

Lilleküla ja Männi turvakodudes on kummaski 14 kohta. 15.01.2016 seisuga osutas Lilleküla turvakodu teenust 14-le lapsele ja Männi turvakodu 11-le lapsele. [Kodulehe](#) andmeil võib turvakodusse suunata lapsi alates kolmandast eluaastast, kuid juhtkonna sõnul võetakse erandjuhtudel (nt õdede-vendade kooshoidmiseks) vastu ka nooremaid. Kontrollkäigu ajal oli lastest noorim pea 3-aastane, vanim 17-aastane.

Nõunikud kontrollisid, kas turvakodus on tagatud laste õigused turvalistele, stabiilsetele ja arengut toetavatele elutingimustele; osalemisele oma elu korraldamisel; piisavale ja professionaalsele hoolitsusele; arstiabile ja tugiteenustele ning perekondlike suhete säilitamisele.

Ette teatamata käigul 01.01.2016 tutvusid nõunikud laste elamistingimustega. Ette teatatud käikudel 15.01-26.01.2016 tutvusid nõunikud asutuse dokumentidega, vestlesid usalduslikult psühholoogi, meditsiiniõe, nelja sotsiaalpedagoogi ning üheksa lapsega ning arutasid kontrollimisel tõusetunud teemasid juhtkonnaga.

Külastuste laiem eesmärk oli koguda teavet turvakoduteenuse osutamise kohta ja kaardistada võimalikke kitsaskohti teenuse korralduses. Turvakodude külastustel kogutud informatsiooni põhjal valmib analüüs turvakoduteenuse korraldusest Eestis lapse õiguste seisukohast. Tallinna Laste Turvakeskuse külastus andis analüüsiks kasulikku teavet.

Turvakodude tegevuses oli palju kiitust väärivat. Eriti tahaks esile tõsta seda, et mõlemas turvakodus oli ööpäevaringselt kohal kaks sotsiaalpedagoogi ning lastel ja töötajatel oli võimalik saada abi ja tuge psühholoogilt ning meditsiiniõelt turvakodudes kohapeal.

Samas esinesid turvakodude tegevuses järgnevad puudused:

- turvakoduteenust osutatakse koos teenusega koolikohustuse mittetäitjatele (p 1);
- kõikidele töötajatele ei ole tehtud taustakontrolli (p 2)
- Männi turvakodu töötajad ei ole saanud piisavalt koolitust (p 3);
- Männi turvakodus oli kuni 14 lapse kasutuses vaid üks tualettruum (p 4);

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

- Lilleküla turvakodus oli üks magamistuba kuni kaheksale lapsele (p 4).

(1) Turvakoduteenus koos teenusega koolikohustuse mittetäitjatele

Kontrollkäigu ajal oli turvakodudes turvakoduteenust vajavatele lastele lisaks üheksa last, kes ei olnud seal ootamatu kriisiolukorra tõttu, vaid seetõttu, et nad ei täitnud koolikohustust ja vanemad ei tulnud olukorra lahendamiseks iseseisvalt toime. Lapsed olid turvakodus linnaosavalitsuste tellimisel ning vanema(te) taotlusel või nõusolekul. Mõni laps oli turvakodus õppeaasta algusest alates. Laste turvakodus viibimise kestus sõltus ennekõike arengutest koolikohustuse täitmisel. Koolikohustuse mittetäitjad viibisid oma pere juures kodus kas igapäevaselt, nädalavahetustel või koolivaheaegadel.

Koolikohustuse mittetäitjad, kelle vanemad ei tule olukorra lahendamiseks toime, vajavad kindlasti abi ja võivad teatud juhtudel vajada ka sobivat sotsiaalteenust. Turvakeskuse juhtkonna hinnangul ongi senine tegevus laste kooliharjumuse taastamisel olnud tulemuslik.

Õigeks ei saa aga pidada, et koolikohustuse mittetäitmise tõttu abi vajavad lapsed ja turvakoduteenust vajavad lapsed elavad koos. Nii nagu [sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) § 37 lõike 2 järgi ei tohi samades ruumides osutada turvakodu- ja asenduskoduteenust, ei tohiks turvakoduteenusel lapsi paigutada kokku ka teiste erinevate vajadustega lastega.

Turvakoduteenuse eesmärk on tagada ajutine eluase, turvaline keskkond ja esmane abi lapsele, kes vajab abi tema hooldamises esinevate puuduste tõttu, mis ohustavad tema elu, tervist või arengut. Turvakodusse pöördumise põhjusteks võivad olla lapse perest eraldamine hooletusse jätmise või vägivalda tõttu, vanema ootamatu haigestumine või surm või muu hätta sattumine.¹ Lisaks peaks turvakodu olema ajutine ja lühiajaline abimeede, kuigi praktikas see seni alati nii ei ole olnud.²

Seevastu koolikohustuse mittetäitjad viibisid turvakodus pikemat aega. Nad vajasisid ennekõike igapäevase rutiini loomist, samuti järelevalvet ja õpimotivatsiooni toetamist ulatuslikumalt, kui vanemad suutsid neile pakkuda. Neil säilis kontakt oma perega ja võimalus viibida oma kodus. See on sisuliselt ei ole tegemist turvakoduteenusega SHS mõttes.

Turvakodusse sattumisega kaasnev psühholoogiline pingeline olukord on väga raske taluda kõigile asjaosalistele.³ Erinevas olukorras laste elamine koos võib tekitada lastes frustratsiooni ja vastastikust mõistmatust. Turvakodu õhkkonnas on paratamatult ebastabiilsust, kui lapsed saavad ootamatult ja tavapäratul kellaegadel ning vahetuvad sageli, mis raskendab koolikohustuse mittetäitjatele stabiilse keskkonna ja rutiinide loomist.

Lisaks hoiavad koolikohustuse mittetäitjad kinni turvakodu kohti, mida on piiratud arvul. Keskuse juhtide sõnul tuleb ette, et kui kriisiolukorras lapsi, kes vajavad turvakoduteenust, on parajasti rohkem, siis neile kohtade vabastamiseks saadetakse koolikohustuse mittetäitjad koju. Sellised ootamatud ümberkorraldused ei ole õiglased koolikohustuse mittetäitjate suhtes. Koolikohustuse mittetäitjate vastuvõtmine asutusse seab ohtu valmisoleku tagada turvakoduteenuse kättesaadavus igal ajal ja kõigile seda vajavatele lastele.

¹ [Seletuskiri](#) SHS eelnõu juurde, lk 34-35.

² Sotsiaalministeerium (2014). [Vanemliku hoolduseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat](#). Lk 5 ja 53.

³ Piret Visnapuu-Bernadt. Lastepsühhiaatri [ekspertarvamus](#) 18.12.2012 Haiba Lastekodu järelkontrollkäigu juurde.

Seega tasuks keskusel kaaluda, kuidas pakkuda edaspidi kahte erinevat teenust mõlema sihtrühma laste vajadusi arvestades. Üheks võimaluseks oleks keskenduda ühes turvakodus kriisiolukorras lastele ja teises majas koolikohustuse täitmisega kimpus olevatele lastele. Variant oleks ka luua lisauksus uutes ruumides. Juhataja selgituste kohaselt on mõlemaid võimalusi ka kaalutud. Lisaks tuleks keskusel sätestada koolikohustuse täitmisega kimpus olevatele lastele osutatava teenuse täpsem sisu, eesmärk, sihtrühm, nõuded ja muud tingimused nagu nt kohaliku omavalitsuse roll (jätkuvalt) toetada last ja peret. Eeltoodu aitaks ka mõtestada, mille poolest erineb koolikohustuse mittetäitjatele pakutav teenus õpilaskodu tegevusest⁴.

Seetõttu palun Tallinna Laste Turvakeskusel mitte osutada samades ruumides turvakoduteenust kriisiolukorras lastele ja teenust koolikohustuse mittetäitmise tõttu abi vajavatele lastele.

(2) Töötajate taustakontroll

Vestlustel selgus, et keskus ei ole teinud kõikidele turvakodudes töötavatele inimestele taustakontrolli, kuigi seadus seda nõuab.

Turvalisus on üks lapse põhiõigusi, mis tuleneb [ÜRO lapse õiguste konventsiooni](#) artiklitest 19 ja 34 ning [lastekaitseaduse](#) (LasteKS) §-st 24, mis hõlmab kaitset igasuguse vägivalda, sh seksuaalse väärkohtlemise eest.

LasteKS § 20 sätestab lastega töötamise piirangu, et lapsega töötava isikuna ei tohi tegutseda isikud, keda on karistatud mh seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude eest. LasteKS § 18 lg 2 kohaselt loetakse lastega töötavaks isikuks ka vabatahtlikus tegevuses, asendusteenistuses teenimisel, tööturuteenuste osutamisel või praktikandina lapsega vahetult kokku puutuv isik. [Karistusregistri seaduse](#) (KarRS) § 15 lg 1 ja § 20 lg 1 p 9 võimaldavad avalikust karistusregistrist ja selle arhiivist järele pärida, kas lapsega kokku puutuv isik on mõne LasteKS §-s 20 nimetatud süüteo eest karistatud või mitte.⁵ KarRS § 23 lõikest 2 tulenevalt on elektrooniline päring isiku tööle, teenistusse, asendusteenistusse, vabatahtlikku tegevusse või praktikale võtjale tasuta.

SHS § 33 lg 1 järgi tuleb turvakodus tagada turvaline keskkond. Turvakodu kohustus tagada laste turvalisus hõlmab muu hulgas võimaliku väärkohtlemise ennetamist nende isikute poolt, kelle hoole all lapsed turvakodus on. Jättes kontrollimata nende tausta, jättis keskus kõrvaldamata võimaliku ohu laste turvalisusele.

Kuna turvakodu ülesanne on tagada laste turvalisus, on asutuse ülesanne töötajate nõuetele vastavuses veenduda. Selleks võib turvakodu teha ise järelepärimise või paluda töötajal endal küsida väljavõtte karistusregistrist. Keskuse juhtkond väljendas vestlusel valmisolekut teostada taustakontroll kõikidele lastega töötavatele inimestele.

Seetõttu palun Tallinna Laste Turvakeskusel regulaarselt kontrollida, kas asutuses lastega töötavatel inimestel puudub karistus lastekaitseaduse §-s 20 loetletud süütegude eest ja nad võivad lastega töötada.

(3) Töötajate koolitus

⁴ Vt [põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse](#) § 39 ja haridus- ja teadusministri 11.08.2010 määrus nr 39 „[Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja kord](#)“.

⁵ Vt ka <http://www.rik.ee/et/karistusregister>.

Vestlustel selgus, et Männi turvakodu töötajate võimalused osaleda erinevatel koolitustel on olnud piiratumad kui Lillekülla turvakodu töötajatel, mistõttu tundsid Männi turvakodu töötajad ennast Lillekülla turvakodu töötajatega võrreldes veidi ebakindlamalt küsimustes, mis puudutasid kriisiabi ja laste toetamist psühholoogiliste probleemide korral. Arusaadavalt ei olnud koolituste võimaldamine Männi turvakodu töötajatele seni keskuse võimuses, kuna turvakodu sai keskuse struktuuriüksuseks alles 01.01.2016. Edaspidi on aga oluline luua mõlema turvakodu töötajatele piisavad enesetäiendamise võimalused, mis tagaks lastele ühtsetel põhimõtetel tugineva ning võrdväärse abi olemata, kummas turvakodus nad teenusel on. Keskuse juhtkond väljendas vestlusel valmisolekut Männi turvakodu töötajate koolitusse Lilleküllaga võrdselt panustada. Juba kavva võetud koolitused olid töötajate silmis väga teretulnud ja oodatud.

Töötajate piisava kvalifikatsiooni osas on oluline ka silmas pidada, et vastavalt SHS § 36 lõikele 2 peab 2020. aastast alates turvakodus lastega töötavatel inimestel olema kas omandatud pedagoogiline, psühholoogia- või sotsiaaltöölane kutse- või kõrgharidus või läbitud sotsiaaltöö ja pedagoogika täienduskoolitus.

Sestap palun Tallinna Laste Turvakeskusel pakkuda nii Männi kui Lillekülla turvakodus lastega töötavatele inimestele koolitusi tagamaks lastele mõlemas turvakodus vajalik kriisiabi, hooldamine ja arengutugi.

(4) Tervisekaitsenõuded

Laste arv ühes toas

Lillekülla turvakodus oli üks magamistuba, kus oli neli narivoodit kokku kaheksa voodikohaga. Vestlustel selgus, et tavapäraselt paigutatakse tuppa kuni seitse last, kuid seal on korraga elanud ka kaheksa last. Ülejäänud magamistoad mõlemas turvakodus olid kolme-nelja kohalised.

Laste tervise kaitseks on kehtestatud [laste hoolekandeaustuse tervisekaitsenõuded](#). Nõuete järgi pole piirangut laste arvule magamistoas, kui lapsed on alla nelja-aastased, kuigi ka sel juhul tuleb tubade komplekteerimisel silmas pidada laste parimaid huve. Vähemalt nelja-aastaseid, kes ei käi veel koolis, võib ühes magamistoas elada kuni neli. Koolikohustuslikku ikka jõudnud laste toad võivad olla maksimaalselt kahekohalised.

Kui Lillekülla turvakodu ühes magamistoas on palju kriisiolukorrast tingitud ärevaid (nt enureesi põdevaid) lapsi, võib kannatada kõigi laste une kvaliteet. Lisaks võib erinevas vanuses laste päevakava olla erinev ning erineval ajal ärkamine ja uinumine võib jällegi laste und häirida. Ülerahvastatus ja privaatsuse puudumine mõjub negatiivselt laste vaimsele tervisele.⁶ Juhtkonna sõnul on laste tubade ümberkorralduse võimalusi ka kaalutud. Arusaadavalt seab turvakodu olemasolev ruumilahendus piirangud võimalikele ümberkorraldustele, kuid siis tuleb ümber hinnata kohtade arv turvakodus. Lastel on õigus kvaliteetsele turvakoduteenusele, mis vastab kehtestatud nõuetele. Keskuse juhtkond väljendas valmisolekut järgida laste tuppa paigutamisel kehtestatud tervisekaitsenõudeid.

Tualettruumi kasutamise võimalus

⁶ Vt ka Tiiu Meres. Lastepsühholoogi [ekspertarvamus](#) 18.12.2012 Haiba Lastekodu järelkontrollkäigu juurde. Lk 1-2.

Männi turvakodus oli üks tualettruum kuni 14 lapse ja teine kahe-kolme töötaja kasutuses. Sellise korralduse põhjenduseks tõi juhtkond, et laste eest lukustatud töötajate tualetis hoiti ka puhastusvahendeid, mis ei tohiks sattuda laste kätte.

Tervisekaitsenõuete kohaselt peab turvakodus olema tualettruum iga kuue lapse kohta. Seda nõuet Männi turvakodus ei järgitud. Nõude eesmärk on tagada lastele tualeti kasutamise võimalus vajalikul ajal, mõeldes ennekõike laste vajaduste rahuldamisele. Töötajad võivad kasutada lastega samu tualettruume. Sotsiaalminister on asenduskodudele kehtestatud sarnase sätte eesmärki selgitanud järgmiselt: „Hommikuti, kui lapsed lähevad kooli või lasteaeda, ei ole mõeldav, et nad peaksid varem ärkama või järjekorras seisma, et tualetti või dušši kasutada. Järjekorra tekkimine põhjustab kiirustamist ning kannatab laste hügieeni. Hügieeninõuete täitmine vajab aega.“⁷ Keskuse juhtkond mõõnis, et lastele ohtlikud puhastusvahendid on võimalik paigutada mujale laste eest turvalisse kohta ning lubas anda ka teise tualettruumi laste kasutusse.

Eeltoodust tulenevalt palun Tallinna Laste Turvakeskusel täita turvakoduteenuse ruumidele kehtestatud tervisekaitsenõudeid.

Palun Teie seisukohti ettepanekute osas hiljemalt 06.05.2016.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: Tallinna Linnavalitsus
Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet

Andres Aru, tel 693 8433
andres.aru@oiguskantsler.ee

⁷ Sotsiaalministri 17.12.2012 kiri nr [15.8-3/4732-4](#) õiguskantslerile.